

ELENA MIRCESCU

ASPECTE PRIVIND COMBATEREA ATACULUI
DE *MERULIUS LACRYMANS* LA DOUĂ
MONUMENTE DIN JUDEȚUL VILCEA

★

Bunurile culturale prin natura lor sînt supuse unui proces de îmbătrînire odată cu trecerea anilor, în mod lent sau mai rapid, avînd în vedere compoziția materialelor din care au fost făcute. La aceasta se adaugă și factorii multipli de degradare, fie că sînt fizici, chimici, biologici asociați în unele cazuri cu neglijența sau necunoașterea condițiilor de păstrare, de manipulare din partea omului.

În ultimii ani în muzeu, alături de cercetare activitatea de conservare s-a impus din ce în ce mai mult prin măsuri de prevenire și combatere a factorilor de degradare, pentru prelungirea stării de sănătate a bunurilor culturale. O bună cunoaștere a obiectului muzeal, natura organică sau anorganică a acestuia, tehnologiile și materialele folosite în elaburarea lui, sînt indispensabile în munca de conservare în vederea aplicării corecte a tratamentului de prevenire și combatere. Aceasta este susținută de o riguroasă investigație științifică efectuată în laboratorul de conservare-restaurare, prin folosirea de mijloace și metode dintre cele mai moderne în fizică, chimie, biologie cu stabilirea exactă a diagnosticului maladiei.

Precizăm că sînt numeroși factorii de degradare a bunurilor culturale (fixe sau mobile): temperatură, umiditate, lumină, compoziția aerului atmosferic, marea varietate a compușilor chimici, ciuperci, insecte, etc de a căror acțiune obiectele trebuiesc ferite.

În prezentul articol ne propunem să prezentăm un aspect al biodeteriorării, în fapt un singur agent biodegradant extrem de distrugător: ciuperca xilofagă *Merullius lacrymans* — buretele de casă, cu care ne-am confruntat în activitatea de conservare la Oficiul pentru patrimoniu cultural național al județului Vilcea în anul 1980, la două dintre monumentele istorice: muzeul minăstirii Cozia și la biserica Buna Vestire din comuna Oteșani.

La semnalarea atacului o echipă specializată: conservator general, conservator lemn, muzeografi din partea OPCN-Vilcea, ne-am deplasat în teren în vederea efectuării constatărilor. Studiarea microscopică a ciupercii: aspect de vată alb-gălbui, mirosul pronunțat de ciupercă, rizomorfe sub forma fibrelor drepte tari, cu lungimi variabile de la 1 cm la peste 1 m, prezente sub dușumelele de brad ne indică atacul de *Meru-*

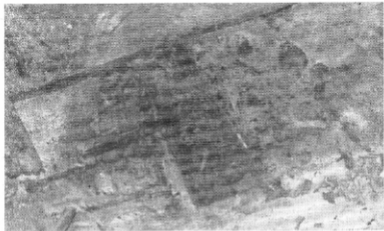

Fig. 1

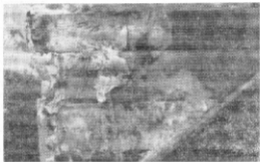

Fig. 2

Fig. 3

lius lacrymans (fig. 1, 2). Corpul fructifer are aspect cărnos, moale, buretos, colorat în galben ruginiu la brun, iar marginile albe (fig. 3). Acesta are un conținut ridicat de apă (este umed) iar suprafața de cițiva cm² la aproape 1 m² (cazul de la Oteșani).

Efectele biodegradării produse de ciupercă (mai reduse la Cozia, mult extinse la Oteșani) corespundeau și ele atacului de Merulius. Putregaiul roșu-brun prismatic al lemnului — este uscat și pe alocuri transformat într-o masă pulverulentă. Pereții prezentau umflături la tencuială pe alocuri burdușiri.

În urma acestor constatări am procedat la prelevarea de probe din corpul fructifer în vederea studierii microscopice în cadrul laboratoarelor zonale de la Sibiu și Muzeul Satului de la București. Confirmată natura ciupercii-buletinele de analiză nr. 27 Cozia și nr. 98 Oteșani — s-a trecut la efectuarea tratamentului de combatere cu respectarea propunerilor de lucru întocmite. Luerările efectuate, parametrii de microclimat, documentația fotografică, urmărirea în timp a evoluției atacului au fost completate pe parcurs într-un dosar anume întocmit.

Ca primă măsură pe care am luat-o a fost închiderea temporară a celor două obiective, iar accesul persoanelor s-a făcut limitat și controlat. Au fost scoase obiectele din interior, tratate cu antiseptic și izolate în spații bine aerisite.

În urma localizării atacului, am procedat la îndepărtarea lemnului atacat, a materialului de umplutură de sub dușumele săpînd la 40—50 cm adîncime. A fost decapată tencuiala pereților afectați la înălțimea de 70—80 cm.

Materialele infectate au fost arse iar produșii de ardere îngropați în afara incintei obiectivelor. Zilnic se îmbibă preșurile așternute la intrare cu soluție de pentaclor fenolat de sodiu 5‰.

Sîntem permanent preocupați de determinarea parametrilor de microclimat: temperatură și umiditate relativă ale căror valori sînt favorabile dezvoltării ciupercii (18—22° și 75—80%). Lemnul considerat sănătos este scos și tratat cu soluție de pentaclor fenolat de sodiu 5‰, urmînd să fie utilizat în alte scopuri (garduri, magazii). Repetat, zidurile, solul au fost arse cu aparatul de sudură sau lampa de benzină, tratați cu soluție de pentaclor fenolat de sodiu prin stropire.

Pe tot parcursul lucrărilor se asigură o foarte bună aerisire, o circulație rapidă a masei de aer în vederea corectării microclimatului.

În mod deosebit ne-au preocupat cauzele favorizante atacului ciupercii, în vederea eliminării acestora. Astfel, umiditatea relativă ridicată, umiditatea mare a lemnului, a zidurilor s-a datorat unor defecțiuni de construcție (lipsa drenurilor, a gurilor de scurgere a apei de ploaie din jgheaburi la sol), aducînd serioase infiltrații. Aceasta și în condițiile unui climat și microclimat local favorabil.

S-a constatat și o exploatare necorespunzătoare a obiectivelor (spălarea dușumelelor cu foarte multă apă, acoperirea acestora cu linoleum, defecțiuni la sistemul de canalizare).

La toate acestea se adaugă și unele reparații efectuate în urmă cu 1—2 ani la ambele obiective prin înlocuirea unor porțiuni de lemn din dușumelele de brad. Este foarte probabil să se fi utilizat un material deja infectat cu ciupercă. Mai mult, construirea unei debarale în interi-

orul bisericii de la Oteșani a constituit locul apariției și dezvoltării corpului fructifer, știut fiind că acesta apare în locuri întunecoase, fără aerisire (de regulă beciurile clădirilor).

Așadar, alături de tratamentul de combatere al ciupercii, de îndepărtare a efectelor de degradare, am fost preocupați și de eliminarea cauzelor care au dus la apariția și dezvoltarea ei. Astfel, au fost înlocuite dușumelele din brad cu cărămidă aparentă folosind ca material de umplură zgura. S-au construit drenuri, s-au prelungit gurile de scurgere a apei de ploaie, s-a asigurat o bună aerisire.

Pentru urmărirea în timp a evoluției atacului s-au efectuat controale periodice la cele două obiective. Menționăm că rezistența sporilor este extrem de mare (3—5 ani) și la condiții favorabile există posibilitatea reaparitia atacului. Ciuperca atacă lemnul de rășinoase, de fag sau alte specii puțin durabile, în măsură mai mică și duramenul de stejar. Ea atacă și alte materiale ce conțin celuloză: hirtie, tablouri, pânzeturii, covoare, deci o mare varietate de obiecte.

Ca urmare se impun o serie de măsuri pentru prevenirea atacului fie că sînt de natură constructivă sau de exploatare corespunzătoare a clădirilor. Construcțiile să nu fie amplasate în terenuri umede, materialul lemnos folosit să fie uscat și introdus în construcție după uscarea zidăriei. Fundațiile și soclurile să fie bine izolate, acoperișurile corespunzătoare, pereții de lemn expuși la ploaie să fie izolați, să se asigure scurgerea apei. La construcțiile cu instalații de canalizare să se asigure izolație termică pentru evitarea condensului și umezirea pereților. Să se evite folosirea speciilor de lemn puțin durabil: molid, fag, brad, carpen. Să existe guri de aerisire mai ales în spațiile cu umiditate mare și neîncălzite iarna. Reparațiile acoperișurilor, burlanelor, a țevilor sparte să fie la timp efectuate. Permanent să se asigure o bună aerisire a încăperilor, salubritatea acestora. Să se evite spălarea pardoselilor din lemn cu multă apă sau acoperirea lor cu linoleum. Mai este necesar ca pe lângă toate aceste măsuri să se asigure și verificarea periodică și amănunțită a clădirilor. În cazul apariției unora dintre efectele menționate ca specifice atacului de *Merulius* la unele dintre monumentele istorice, se impune anunțarea imediată la Oficiul Județean pentru Patrimoniu, chiar de nespecialiști, în vederea efectuării din timp a tratamentului și eliminarea pe cît posibil a distrugerilor ulterioare.

ASPECT CONCERNANT LA CONSERVATION DES DEUX MONUMENTS HISTORIQUES ATTAQUÉS PAR *MERULIUS LACRYMANS*

RÉSUMÉ

L'article présente l'un des plus dangereux agents de la bio-dégradation spécifiques pour les objets en bois ou à base de cellulose — *Merulius lacrymans* et les problèmes spécifiques qu'on a dû résoudre à Oteșani et Cozia, deux monuments historiques attaqués par cet agent.

L'auteur tente de préciser les conditions favorables à son apparition et développement. Il est bien nécessaire de connaître les aspects particuliers de son action destructive et les moyens de la combattre par des substances antiséptiques.

Pour prévenir l'attaque aux monuments historiques on doit respecter de certaines règles concernant la construction et l'utilisation de l'édifice.